

**Το Ελληνικό Τραπεζικό Σύστημα και η Ευρωπαϊκή Ενοποίηση:
Επιτεύγματα, Προκλήσεις και Προσδοκίες**

Λουκάς Παπαδήμος

Εκδήλωση για την Επέτειο 30 ετών από την Ίδρυση της Eurobank

**Κέντρο Πολιτισμού Ίδρυμα Σταύρος Νιάρχος
Τρίτη 12 Ιουλίου 2022**

Κύριε Πρόεδρε,
Κύριε Υπουργέ,
Κύριε Διοικητά,
Κύριε Πρόεδρε και
Κύριε Διευθύνοντα Σύμβουλε της Eurobank,
Εκλεκτοί Προσκεκλημένοι,
Κυρίες και Κύριοι,

I. Εισαγωγή

Με μεγάλη ευχαρίστηση αποδέχτηκα την πρόσκληση της Διοίκησης της Eurobank να συμμετάσχω στη σημερινή εκδήλωση που έχει διπλό σκοπό: (i) τον εορτασμό των 30 ετών από την ίδρυση της Eurobank και (ii) την παρουσίαση του βιβλίου του καθηγητή Χρήστου Γκόρτσου, το οποίο εξετάζει και αξιολογεί την ιστορία της Τράπεζας κατά τα πρώτα 20 χρόνια λειτουργίας της. Ευχαριστώ τους διοργανωτές της εκδήλωσης για την πρόσκληση και τον κ. Φωκίωνα Καραβία για τα φιλοφρονητικά του λόγια.

Η εκδήλωση έχει προφανώς ιδιαίτερη σημασία για την Eurobank – τους μετόχους, τα στελέχη, το προσωπικό και τους πελάτες της Τράπεζας. Η ιστορία, όμως, του Ιδρύματος έχει γενικότερο ενδιαφέρον: για τους ερευνητές – τους ιστορικούς και οικονομικούς αναλυτές – του χρηματοπιστωτικού τομέα και της οικονομίας της χώρας μας, καθώς και για το ευρύ κοινό, διότι η μελέτη του καθηγητή Χ. Γκόρτσου εξετάζει ποικίλα θέματα που αφορούν τη δυναμική πορεία της Τράπεζας από το 1989 μέχρι το 2008 σε στενή συνάρτηση με τις σημαντικές, ιστορικές εξελίξεις στο ραγδαία μεταβαλλόμενο μακροοικονομικό και θεσμικό περιβάλλον της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης κατά τη χρονική αυτή περίοδο.

Η διεξοδική ανάλυση της ίδρυσης, ανάπτυξης και εδραίωσης της Τράπεζας δίνει την ευκαιρία να εξάγουμε χρήσιμα συμπεράσματα για την ιστορία της Τράπεζας, αλλά και για τον μετασχηματισμό του ελληνικού χρηματοπιστωτικού συστήματος και τις επιδόσεις της ελληνικής οικονομίας κατά την εικοσαετία αυτή. Τα συμπεράσματα αυτά είναι ιδιαιτέρως χρήσιμα (1) για την καλύτερη κατανόηση των γεγονότων και παραγόντων που επηρέασαν την πορεία της Τράπεζας και την αναμόρφωση του τραπεζικού τομέα, καθώς και (2) για την επιλογή των δράσεων και πολιτικών που θα συντελέσουν στην επιτυχή αντιμετώπιση των πολλαπλών προκλήσεων για το τραπεζικό σύστημα και την εθνική οικονομία σε ένα εξαιρετικά αβέβαιο και σύνθετο γεωπολιτικό και διεθνές οικονομικό περιβάλλον.

II. Η δυναμική ανάπτυξη της Eurobank σε συστημική τράπεζα με διεθνή χαρακτήρα: Σύνοψη, Χαρακτηριστικά και Συμβολή του Βιβλίου

Το βιβλίο του κ. Γκόρτσου είναι διαρθρωμένο σε τέσσερα κύρια μέρη. Στα πρώτα τρία, ο συγγραφέας καταγράφει και αξιολογεί τα γεγονότα και τις ενέργειες που επηρέασαν την εξέλιξη της Τράπεζας σε τρεις χρονικές υπό-περιόδους:

- την επταετή περίοδο 1989-1995, που αφορά στην ίδρυση της Τράπεζας, με την επωνυμία Ευρωεπενδυτική Τράπεζα, και τα πρώτα έτη λειτουργίας της,
- την εξαετία 1996-2001, η οποία χαρακτηρίζεται από τη ραγδαία ανάπτυξη της Τράπεζας, και μέσω πολλαπλών εξαγορών και συγχωνεύσεων, και
- την περίοδο 2002-2008, κατά την οποία η Eurobank εξελίχθηκε σε συστημική τράπεζα και απέκτησε αξιόλογη διεθνή παρουσία.

Στο τέταρτο μέρος του βιβλίου εξετάζονται διαχρονικά ορισμένα διακριτά χαρακτηριστικά του πιστωτικού ιδρύματος, όπως η εταιρική διακυβέρνηση, η επικοινωνιακή πολιτική, η διαχείριση του ανθρώπινου δυναμικού και οι εργασιακές σχέσεις.

Η καταληκτική ενότητα προβαίνει σε μια συνολική αξιολόγηση της πορείας της Τράπεζας από την ίδρυσή της έως το 2008, καθώς και σε μια συνοπτική επισκόπηση και αποτίμηση των καταγιστικών γεγονότων στο ελληνικό τραπεζικό σύστημα μετά το 2008, ιδίως την περίοδο της δημοσιονομικής κρίσης.

Η καταγραφή και αξιολόγηση της ιστορίας της Eurobank εστιάζεται σε θέματα που αφορούν στην επιχειρηματική της στρατηγική, τον εξορθολογισμό της εσωτερικής λειτουργίας, τον ρόλο της τεχνολογικής υποδομής και τη σταδιακή εξέλιξή της σε συστημική τράπεζα. Ιδιαίτερο και ενδιαφέρον χαρακτηριστικό της μελέτης είναι ότι η ανάλυση της ιστορίας του Ιδρύματος εντάσσεται στο πλαίσιο των ριζικών και ραγδαίων μεταβολών στο μακροοικονομικό και θεσμικό περιβάλλον, καθώς και στο νέο περιβάλλον εποπτείας του τραπεζικού συστήματος στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Συγκεκριμένα, δίνεται έμφαση στην επίδραση της διαδικασίας της ευρωπαϊκής ενοποίησης στη διαμόρφωση της στρατηγικής, των επιχειρησιακών αποφάσεων και τη διαχρονική εξέλιξη της Eurobank σε συστημική τράπεζα με διεθνή χαρακτήρα.

Η έμφαση αυτή, η οποία αντανακλά την επιστημονική εξειδίκευση και επαγγελματική εμπειρία του καθηγητή Χρήστου Γκόρτσου, είναι χρήσιμη διότι εμπλουτίζει το βιβλίο με πολλά στοιχεία και εκτενή ανάλυση για την ευρωπαϊκή νομισματική και οικονομική ενοποίηση και την καθοριστική της επίδραση στην αναμόρφωση και τον εκσυγχρονισμό του ελληνικού τραπεζικού συστήματος.

Ο καθηγητής Χρήστος Γκόρτσος διαθέτει βαθιά γνώση και εκτενή εμπειρία του ελληνικού και ευρωπαϊκού τραπεζικού συστήματος, του νομισματικού και χρηματοπιστωτικού δικαίου, καθώς και του θεσμικού και κανονιστικού πλαισίου (που διέπει την λειτουργία των τραπεζών. Η βιωματική του γνώση απορρέει από το πολυδιάστατο έργο του για τον χρηματοπιστωτικό τομέα, έχοντας διατελέσει Γενικός Γραμματέας της Ελληνικής Ένωσης Τραπεζών επί 17 έτη και πρόεδρος ή μέλος ευρωπαϊκών ακαδημαϊκών συμβουλίων και ομάδων εμπειρογνομώνων για θέματα των χρηματοπιστωτικών αγορών. Θα ήθελα να προσθέσω, σε προσωπικό επίπεδο, ότι είχα την ευκαιρία να συνεργαστώ μαζί του και να συζητήσω σχετικά θέματα κατά την περίοδο

της θητείας μου στην Τράπεζα της Ελλάδος και στην Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα. Η προσωπική επαφή τεκμηριώνει αβίαστα τον προηγούμενο σχολιασμό.

Ιδιαίτερα σημαντική στη συγγραφή του βιβλίου ήταν η συμβολή της επιστημονικής ομάδας που συστάθηκε, αποτελούμενης από τους δόκτορες Βαρβάρα Λαλιώτη, Μαρία Χριστίνα Χατζηϊωάννου και Κωνσταντίνο Στρατή, η οποία ανέλαβε τη συγκέντρωση και αξιολόγηση του αρχειακού υλικού που αφορούσε στην ίδρυση και τις εργασίες της Τράπεζας, την υποβολή προτάσεων για την αξιοποίηση συμπληρωματικών πληροφοριών και την καταγραφή όλων των διαθέσιμων στοιχείων για την ιστορία της Τράπεζας.

Συνοψίζοντας, θέλω να τονίσω ότι το βιβλίο του καθηγητή Χ. Γκόρτσου και των συνεργατών, αποτελεί μια ουσιαστική και πολύτιμη συμβολή όχι μόνο στην ανάδειξη της ιστορίας της Eurobank αλλά και στην ιστορία του ελληνικού τραπεζικού συστήματος, όπως εξελίχθηκε την εικοσαετία 1989-2008 στο πλαίσιο του ριζικού μετασχηματισμού του χρηματοπιστωτικού τομέα και της οικονομίας, που συναρτάται με τη συμμετοχή της χώρας μας στην Οικονομική και Νομισματική Ένωση.

Στη συνέχεια, θεωρώ χρήσιμο να αναφερθώ σε ορισμένα συναφή αλλά γενικότερα θέματα, που συνδέονται άμεσα ή έμμεσα με την ιστορία της Τράπεζας και αφορούν στο παρελθόν και το μέλλον του ελληνικού τραπεζικού συστήματος στο πλαίσιο της εξελισσόμενης διαδικασίας της ευρωπαϊκής ενοποίησης. Συγκεκριμένα:

- τις επιπτώσεις της ενιαίας αγοράς και της ένταξης της Ελλάδας στην ΟΝΕ στην πορεία της Τράπεζας, την ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας και την αναμόρφωση του χρηματοπιστωτικού τομέα, καθώς και τη συμβολή του τραπεζικού συστήματος στην οικονομική ανάπτυξη της χώρας πριν εκδηλωθεί η δημοσιονομική κρίση,
- τους παράγοντες και τις πολιτικές που επηρέασαν το μέγεθος και τη διάρκεια της δημοσιονομικής και οικονομικής κρίσης,
- τη σημασία της δημιουργίας της Ευρωπαϊκής Τραπεζικής Ένωσης για την αποτελεσματικότητα και ανθεκτικότητα του ελληνικού τραπεζικού συστήματος, και τέλος
- τις προκλήσεις που αντιμετωπίζει το τραπεζικό σύστημα, οι οποίες συναρτώνται, σε σημαντικό βαθμό, με τις εξελίξεις στο διεθνές γεωπολιτικό και οικονομικό περιβάλλον, αλλά και με την πρόοδο που θα σημειωθεί στην ενίσχυση και προώθηση της ευρωπαϊκής ενοποίησης.

III. Η επίδραση της ευρωπαϊκής ενοποίησης και της ένταξης της Ελλάδας στην ΟΝΕ στην πορεία της Τράπεζας, την ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας και την αναμόρφωση του τραπεζικού συστήματος

Η διαδικασία της ευρωπαϊκής ενοποίησης επηρέασε καταλυτικά την εξέλιξη της Eurobank σε όλα τα στάδια της ιστορίας της. Ήδη από το 1988, βασικός σκοπός και κυρίαρχο κίνητρο για την ίδρυση της

Τράπεζας, ήταν η αξιοποίηση των αναμενόμενων δυνατοτήτων και ευκαιριών από τη διαφαινόμενη δυναμική ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας με την ενσωμάτωσή της στην ενιαία αγορά της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Συμπληρωματικό κίνητρο για την ίδρυση της Τράπεζας ήταν η αναμενόμενη απελευθέρωση της κίνησης κεφαλαίων, η αναμόρφωση του ελληνικού τραπεζικού συστήματος, με τη σταδιακή κατάργηση των πολλαπλών και συχνά ασφυκτικών περιορισμών στη λειτουργία του, και η υιοθέτηση ενός αποτελεσματικού κανονιστικού πλαισίου εποπτείας των τραπεζών.

Η προβλεπόμενη αναμόρφωση και απελευθέρωση του τραπεζικού συστήματος ήταν επιβεβλημένη για την αποτελεσματική λειτουργία του και την εύρυθμη χρηματοδότηση της οικονομίας, αλλά ήταν και αναγκαία λόγω της προβλεπόμενης ενσωμάτωσης της Ελλάδας στην ενιαία αγορά. Οι προσδοκίες αυτές επαληθεύτηκαν τα επόμενα χρόνια. Η σταδιακή αναμόρφωση και απελευθέρωση του τραπεζικού συστήματος πραγματοποιήθηκε, στο πλαίσιο και των προτάσεων της Έκθεσης Θ. Καρατζά, με Πράξεις του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος, με τις οποίες καθορίστηκε νέο πλαίσιο όρων και προϋποθέσεων για την ίδρυση και λειτουργία των τραπεζών στην Ελλάδα και καταργήθηκαν ρυθμιστικές παρεμβάσεις που έθεταν πιστωτικούς και άλλους περιορισμούς στη λειτουργία των πιστωτικών ιδρυμάτων.

Με Πράξη του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος (ΠΔ/ΤΕ 1778/1990) εγκρίθηκε, τον Ιούλιο του 1990, η λειτουργία της Τράπεζας με την επωνυμία Ευρωπαϊκή Τράπεζα, και, μετά την έκδοση απαιτούμενων Υπουργικών Αποφάσεων, η Τράπεζα απέκτησε νομική προσωπικότητα και νομιμοποιήθηκε η έναρξη της λειτουργίας της στις 11 Δεκεμβρίου 1990.

Η ραγδαία ανάπτυξη της Τράπεζας την επόμενη εξαετία 1996-2001 και η δυναμική επέκτασή της σε συστημική τράπεζα με διεθνή δραστηριότητα την περίοδο 2002-2008 συνδέονται άμεσα με την καθοριστική επίδραση της ένταξης της Ελλάδας στην ΟΝΕ, την 1η Ιανουαρίου 2001, στην ανάπτυξη και τον μετασχηματισμό της ελληνικής οικονομίας και του τραπεζικού συστήματος. Η πρώτη περίοδος ταχείας ανάπτυξης της Τράπεζας αντιστοιχεί στα χρόνια της προετοιμασίας της χώρας για τη μετάβαση στο ενιαίο ευρωπαϊκό νόμισμα, ενώ η δυναμική επέκταση των δραστηριοτήτων της τράπεζας πραγματοποιήθηκε στο ευνοϊκό οικονομικό και νομισματικό περιβάλλον της εξαετίας 2002-2008 που διαμορφώθηκε μετά την εισαγωγή του ευρώ.

Σήμερα, με νωπή ακόμη την επώδυνη εμπειρία από την οικονομική κρίση, λίγοι θυμούνται τις οικονομικές επιδόσεις, την αναπτυξιακή πορεία της Ελλάδας τα προηγούμενα χρόνια, πριν εκδηλωθεί η κρίση. Στα μέσα της δεκαετίας το 1990, η πολιτική απόφαση να υιοθετηθεί ως πρωταρχικός σκοπός της οικονομικής και νομισματικής πολιτικής η συμμετοχή της Ελλάδος στην ΟΝΕ το 2001 και τα μέτρα που υλοποιήθηκαν για την επίτευξη αυτού του στόχου λειτούργησαν ως κινητήρια δύναμη και έδρασαν ως καταλύτης για τη σταθεροποίηση της οικονομίας και την επίτευξη υψηλών ρυθμών οικονομικής ανάπτυξης επί 14 συνεχή έτη (1994-2007), μετά από μια

παρατεταμένη περίοδο υψηλού πληθωρισμού, υπερβολικών ελλειμμάτων, αυξανόμενου χρέους και ισχνής μεγέθυνσης της οικονομίας.

Ειδικότερα, στη διάρκεια των πέντε ετών (1996-2000) πριν την εισαγωγή του ευρώ, ο μέσος ρυθμός οικονομικής ανάπτυξης διαμορφώθηκε στο 3,7% και ο πληθωρισμός υποχώρησε σταθερά στο 3,2% το 2000, ενώ στην επταετία (2001-2007), μετά την ένταξη της Ελλάδας στην ευρωζώνη, ο ετήσιος ρυθμός οικονομικής ανάπτυξης διαμορφώθηκε στο 4% και ο πληθωρισμός στο 2,9% κατά μέσον όρο.

Παράλληλα με την εφαρμογή πρόσφορης μακροοικονομικής πολιτικής για τη σταθεροποίηση της οικονομίας και την ένταξη της χώρας στη ζώνη του ευρώ το 2001, υλοποιήθηκαν σταδιακά, από τα μέσα της δεκαετίας του 1990, διαρθρωτικές και θεσμικές μεταρρυθμίσεις σε διάφορους τομείς, αν και σε μικρότερο από τον ενδεδειγμένο βαθμό. Στις μεταρρυθμίσεις αυτές περιλαμβάνονται σημαντικές αλλαγές στο κανονιστικό πλαίσιο εποπτείας και λειτουργίας των τραπεζών, καθώς και η ριζική μεταβολή του ρόλου της Τράπεζας της Ελλάδος, που συνέβαλαν, μεταξύ άλλων, στην αναμόρφωση και τον εκσυγχρονισμό του τραπεζικού συστήματος, στην πιο αποτελεσματική λειτουργία του ευρύτερου χρηματοπιστωτικού τομέα, και στη διαμόρφωση πρόσφορων συνθηκών για τη χρηματοδότηση και την ανάπτυξη της οικονομίας. Το αποτέλεσμα ήταν η σημαντική και συνεχής αύξηση της πιστωτικής επέκτασης προς τον ιδιωτικό τομέα, τις επιχειρήσεις και τα νοικοκυριά, ιδίως μετά την ένταξη της χώρας στην ΟΝΕ, και η οποία αποτυπώνεται και στην αύξηση του συνόλου των τραπεζικών πιστώσεων προς τον ιδιωτικό τομέα, σε σχέση με το ΑΕΠ.

Συμπερασματικά, η ραγδαία ανάπτυξη της Τράπεζας και η εξέλιξή της σε συστημική τράπεζα με διεθνή χαρακτήρα πραγματοποιήθηκε σε ένα περιβάλλον μακροοικονομικής σταθερότητας και ισχυρής ανάπτυξης, που χαρακτηρίζεται από την αξιοσημείωτη αναμόρφωση και την επέκταση των δραστηριοτήτων του χρηματοπιστωτικού τομέα, καθώς και τη σημαντική επιτάχυνση της πιστωτικής επέκτασης προς τον ιδιωτικό τομέα. Η αμφίδρομη αυτή σχέση οικονομικής ανάπτυξης και πιστωτικής επέκτασης συνέβαλε ουσιαδώς και για μεγάλο χρονικό διάστημα στην ενίσχυση της οικονομικής δραστηριότητας και της απασχόλησης.

Βαθμιαία, όμως, επειδή η πολιτική αυτή δεν συνοδεύτηκε από αντίστοιχη διεύρυνση της παραγωγικής βάσης, από αύξηση της συνολικής προσφοράς ανάλογη με την άνοδο της συνολικής ζήτησης, οδήγησε σε ενίσχυση των πληθωριστικών πιέσεων και συνέβαλε, σε συνδυασμό με την επίδραση άλλων προσδιοριστικών παραγόντων, σε σημαντική απώλεια ανταγωνιστικότητας της οικονομίας και σε εξαιρετικά μεγάλη διεύρυνση του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών.

IV. Η δημοσιονομική και οικονομική κρίση του 2010-2018 και το τραπεζικό σύστημα

Ασφαλώς, η σοβαρή και παρατεταμένη οικονομική κρίση στην Ελλάδα δεν προκλήθηκε από την υπερβολική επέκταση των πιστώσεων στα νοικοκυριά και τις επιχειρήσεις από το τραπεζικό σύστημα. Ωστόσο, η μεγάλη αύξηση του ρυθμού πιστωτικής επέκτασης συνέβαλε στην ενίσχυση

της επίδρασης των δύο βασικών αιτιών της κρίσης: πρώτον, των υπερβολικών δημοσιονομικών ελλειμμάτων και της συνεπαγόμενης αύξησης του δημόσιου χρέους σε επίπεδο που δεν ήταν εφικτό να αναχρηματοδοτηθεί από τις διεθνείς αγορές με εύλογους όρους και, δεύτερον, της μεγάλης απώλειας διεθνούς ανταγωνιστικότητας της ελληνικής οικονομίας, αποτέλεσμα εγχώριων πληθωριστικών πιέσεων και της μη υλοποίησης μεταρρυθμίσεων που θα ενίσχυαν την παραγωγικότητα και την διαρθρωτική ανταγωνιστικότητα της οικονομίας.

Όπως έχει ήδη αναφερθεί, η συστηματική επιστημονική τεκμηρίωση και αντικειμενική ανάλυση των αιτιών και των συνεπειών της κρίσης απαιτεί μεγαλύτερη «χρονική απόσταση» από τα γεγονότα. Ωστόσο, τα αίτια της κρίσης στην Ελλάδα και, γενικότερα, στην ευρωζώνη έχουν αποτελέσει αντικείμενο μελέτης και αξιολόγησης από διεθνείς οργανισμούς και ακαδημαϊκούς ερευνητές - ιστορικούς και οικονομολόγους - και τα βασικά συμπεράσματα για τους προσδιοριστικούς παράγοντες που προκάλεσαν την κρίση σε χώρες της ευρωζώνης συγκλίνουν, με ορισμένες διαφοροποιήσεις ως προς την σχετική σημασία τους σε επιμέρους χώρες. Από τα συμπεράσματα αυτά προκύπτουν χρήσιμα διδάγματα (i) για την εφαρμογή οικονομικής πολιτικής που προάγει και διασφαλίζει ισχυρή και βιώσιμη ανάπτυξη και (ii) για τη διαμόρφωση ενός αποτελεσματικού θεσμικού πλαισίου που ενισχύει την ευρωστία και την ανθεκτικότητα του τραπεζικού συστήματος.

Το συναφές θέμα, που, κατά τη γνώμη μου, έχει ιδιαίτερη σημασία και είναι επίκαιρο για την αντιμετώπιση των σημερινών προκλήσεων πολιτικής δεν αφορά μόνο στα αίτια που προκάλεσαν την κρίση, αλλά την πληρέστερη ανάλυση και κατανόηση του ρόλου και των συνεπειών της πολιτικής που εφαρμόστηκε την περίοδο της κρίσης, καθώς και άλλων παραγόντων και μηχανισμών που προσδιόρισαν το μέγεθος και τη διάρκειά της. Επιτρέψτε μου μια σύντομη, αλλά περιεκτική αναφορά σε αυτό το ζήτημα.

Μια πρώτη διαπίστωση που πρέπει να επισημανθεί είναι ότι το βάθος και η επιμονή της οικονομικής κρίσης στην Ελλάδα δεν οφείλεται στους περιορισμούς στην άσκηση οικονομικής πολιτικής από την υιοθέτηση του ευρώ, η οποία προφανώς συνεπάγεται ότι η μεταβολή της συναλλαγματικής ισοτιμίας δεν αποτελεί μέσο για την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας, ή από περιορισμούς στην αναχρηματοδότηση των τραπεζών από την κεντρική τράπεζα, όπως είχε υποστηριχθεί από κάποιους οικονομολόγους ή πολιτικούς, οι οποίοι είχαν προτείνει την έξοδο της Ελλάδας από την ευρωζώνη, προσωρινά έλεγαν, προκειμένου να αντιμετωπισθούν τα δημοσιονομικά προβλήματα και οι διαρθρωτικές αδυναμίες της χώρας με μικρότερο κόστος. Η αποδοχή των προτάσεων αυτών θα είχε καταστροφικές συνέπειες για την ελληνική οικονομία και κοινωνία γιατί στηριζόταν σε έωλα επιχειρήματα και ανεδαφική ανάλυση και αξιολόγηση της λειτουργίας της οικονομίας, της συμπεριφοράς των νοικοκυριών και των επιχειρήσεων.

Η πρωτοφανής μείωση του εθνικού εισοδήματος και της απασχόλησης την περίοδο της κρίσης ήταν το αποτέλεσμα της σωρευτικής επίδρασης, και της αμοιβαίας αλληλεπίδρασης, διαφόρων

παραγόντων - οικονομικών, πολιτικών και θεσμικών - περιλαμβανομένων και ορισμένων που είχαν συντελέσει στην εκδήλωση της κρίσης. Θα αναφερθώ μόνο σε τρεις.

Πρώτον, το μείγμα της οικονομικής πολιτικής που εφαρμόστηκε δεν ήταν το βέλτιστο. Επειδή τόσο το χρέος όσο και το έλλειμμα της γενικής κυβέρνησης ήταν εξαιρετικά υψηλό σε σχέση με το ΑΕΠ, όπως και οι μελλοντικές ανειλημμένες υποχρεώσεις του κράτους για την καταβολή συντάξεων, απαιτούσαν σημαντική δημοσιονομική προσαρμογή, μεγαλύτερη από ό,τι σε άλλες ευάλωτες χώρες της ευρωζώνης. Όμως, η αναμενόμενη αρνητική επίπτωση στην οικονομική δραστηριότητα θα μπορούσε και έπρεπε να μετριαστεί με την παράλληλη εφαρμογή άλλων μέτρων πολιτικής, ιδίως διαρθρωτικών και θεσμικών μεταρρυθμίσεων, που θα στήριζαν τη δραστηριότητα, κυρίως με αύξηση των καθαρών εξαγωγών, όπως συνέβη σε άλλα κράτη-μέλη της νομισματικής ένωσης.

Δυστυχώς, το μείγμα της οικονομικής πολιτικής που εφαρμόστηκε στην πράξη, ιδίως σε ορισμένες φάσεις της μακροοικονομικής προσαρμογής, δεν ήταν το πιο πρόσφορο, ώστε να ενισχυθεί επαρκώς η οικονομική δραστηριότητα και η απασχόληση. Δόθηκε μεγαλύτερη έμφαση από την ενδεδειγμένη στη δημοσιονομική προσαρμογή παρά στην υλοποίηση διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων που θα ενίσχυαν την οικονομική ανάπτυξη και, ταυτόχρονα, θα διευκόλυναν την δημοσιονομική προσαρμογή. Χρησιμοποίησα τη φράση το «μείγμα πολιτικής που εφαρμόστηκε στην πράξη», επειδή τα προγράμματα οικονομικής προσαρμογής, ιδίως το δεύτερο πρόγραμμα για το οποίο η κυβέρνηση συνεργασίας το 2012 είχε την ευθύνη της διαπραγμάτευσης με τους ευρωπαίους εταίρους και το Δ.Ν.Τ, αλλά και τα άλλα προγράμματα, περιελάμβαναν πολλά διαρθρωτικά και θεσμικά μέτρα που εάν εφαρμόζονταν πλήρως και αποτελεσματικά θα είχαν θετική επίδραση στην οικονομική δραστηριότητα και θα μετρίαζαν τις αρνητικές επιπτώσεις της δημοσιονομικής προσαρμογής.

Δεύτερον, η έντονη πολιτική αντιπαλότητα μεταξύ των κομμάτων, η άνοδος του λαϊκισμού και των ακραίων θέσεων έκαναν αδύνατη, για μεγάλα χρονικά διαστήματα, τη συναίνεση ή έστω συνεννόηση μεταξύ των πολιτικών δυνάμεων για την εφαρμογή της πρόσφορης οικονομικής πολιτικής. Η τοξική πολιτική ατμόσφαιρα που επικράτησε την περίοδο εκείνη υπονόμωσε την εμπιστοσύνη των πολιτών στη διαδικασία της διαπραγμάτευσης και στην οικονομική πολιτική που υλοποιείτο, με αποτέλεσμα την αύξηση της αβεβαιότητας για τις οικονομικές προοπτικές και τη μεγάλη εκροή κεφαλαίων. Αυτό είχε αρνητικές συνέπειες στην αποτελεσματικότητα της οικονομικής πολιτικής και στη χρηματοδότηση της οικονομίας από το τραπεζικό σύστημα, συντελώντας στον περιορισμό της συνολικής δαπάνης και τη μείωση της οικονομικής δραστηριότητας. Αυτή η διαπίστωση με οδηγεί στον τρίτο βασικό παράγοντα και μηχανισμό που εξηγεί το μέγεθος και την επιμονή της κρίσης και αφορά στο τραπεζικό σύστημα.

Η διασύνδεση του τραπεζικού συστήματος με τον δημόσιο τομέα – εναλλακτικά, η αλληλεπίδραση των δημόσιων οικονομικών και των ισολογισμών των τραπεζών – αποτέλεσε έναν σημαντικό

παράγοντα που περιόρισε την οικονομική δραστηριότητα και δυσχέρανε την έξοδο από την κρίση. Η κατοχή κρατικών τίτλων και άλλων περιουσιακών στοιχείων η αξία των οποίων μειώθηκε, η αύξηση του ποσοστού των μη εξυπηρετούμενων δανείων, η μείωση της ρευστότητας, λόγω της κατά καιρούς μαζικής εκροής καταθέσεων, επηρέασαν αρνητικά την κεφαλαιακή επάρκεια των τραπεζών, με αποτέλεσμα να καταστεί αναγκαία η ανακεφαλαιοποίηση των συστημικών τραπεζών, η οποία, δεδομένων των συνθηκών, πραγματοποιήθηκε συνολικά ή εν μέρει με τη στήριξη του κράτους, μέσω του Ταμείου Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (ΤΧΣ). Στην περίπτωση της Ελλάδος πραγματοποιήθηκαν τρεις ανακεφαλαιοποιήσεις των συστημικών τραπεζών, το 2012, το 2014 και το 2015, αυξάνοντας το δημοσιονομικό έλλειμμα και το δημόσιο χρέος και δυσχεραίνοντας την υλοποίηση του προγράμματος μακροοικονομικής προσαρμογής.

V. Η Ευρωπαϊκή Τραπεζική Ένωση και το ελληνικό τραπεζικό σύστημα

Ο φαύλος κύκλος μεταξύ του τραπεζικού συστήματος και των δημόσιων οικονομικών διαδραμάτισε αρνητικό ρόλο και είχε σημαντικό δημοσιονομικό κόστος σε πολλές χώρες στην αντιμετώπιση της παγκόσμιας χρηματοπιστωτικής κρίσης του 2007-2009, καθώς και της κρίσης χρέους στην ευρωζώνη. Κατά μια εκτίμηση, αυτός ο φαύλος κύκλος οδήγησε στη χρησιμοποίηση περισσότερων από 4,5 τρισεκ. ευρώ των φορολογουμένων για τη διάσωση τραπεζών στην Ευρωπαϊκή Ένωση, συμπεριλαμβανομένου του Ηνωμένου Βασιλείου, την περίοδο των δύο μεγάλων κρίσεων.

Έχει συχνά αναφερθεί ότι οι κρίσεις συνοδεύονται από ευκαιρίες, και είναι γεγονός ότι σε θέματα πολιτικής αναδεικνύουν την ανάγκη λήψης αποφάσεων και υλοποίησης μεταρρυθμίσεων προκειμένου να αντιμετωπισθούν προβλήματα και κίνδυνοι πιο αποτελεσματικά στο μέλλον. Οι δύο συνεχόμενες κρίσεις οδήγησαν στην απόφαση των ηγετών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, στη Σύνοδο Κορυφής τον Ιούνιο του 2012, όταν η κρίση χρέους ήταν στην κορύφωσή της, για τη δημιουργία της Ευρωπαϊκής Τραπεζικής Ένωσης, αποτελούμενης από τρεις πυλώνες: τον Ενιαίο Εποπτικό Μηχανισμό, τον Ενιαίο Μηχανισμό Εξυγίανσης και το Ευρωπαϊκό Σύστημα Ασφάλισης Καταθέσεων. Η υλοποίηση της απόφασης πραγματοποιήθηκε σταδιακά επειδή απαιτούσε νομοθετικές ρυθμίσεις, θεσμικές αλλαγές και σύνθετο προπαρασκευαστικό έργο από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα και τις εθνικές εποπτικές αρχές. Η διαδικασία δημιουργίας των δύο πρώτων πυλώνων της Τραπεζικής Ένωσης ολοκληρώθηκε με επιτυχία τα επόμενα χρόνια, με την πλήρη λειτουργία, τον Νοέμβριο του 2014, του Ενιαίου Εποπτικού Μηχανισμού (SSM), που εποπτεύει απευθείας τις μεγαλύτερες και συστημικά σημαντικές τράπεζες στην ευρωζώνη και τη δημιουργία το 2016 του Ενιαίου Μηχανισμού Εξυγίανσης (SRM), που αποσκοπεί στη συντεταγμένη εξυγίανση προβληματικών τραπεζών με ελαχιστοποίηση του δημοσιονομικού κόστους και των επιπτώσεων στην οικονομία.

Η δημιουργία της Ευρωπαϊκής Τραπεζικής Ένωσης αποτελεί μια μεταρρύθμιση ζωτικής σημασίας για τη διαφύλαξη της χρηματοοικονομικής και μακροοικονομικής σταθερότητας στην ευρωζώνη και ειδικότερα στη χώρα μας. Τα οφέλη είναι σημαντικά και πολλαπλά. Με την δημιουργία των δύο

πυλώνων της βελτιώθηκε η λειτουργική αποτελεσματικότητα και ενισχύθηκε η ευρωστία, η ανθεκτικότητα και η αξιοπιστία των συστημικών τραπεζών, καθώς και η εμπιστοσύνη των καταθετών στο τραπεζικό σύστημα.

Ωστόσο, η Τραπεζική Ένωση δεν έχει ολοκληρωθεί, δέκα χρόνια μετά την απόφαση δημιουργίας της, διότι ο τρίτος πυλώνας, το Ενιαίο Ευρωπαϊκό Σύστημα Ασφάλισης Καταθέσεων δεν έχει δημιουργηθεί, ενώ είχε καθυστερήσει έως το 2021, και δεν έχει ακόμη πλήρως τεθεί σε ισχύ κοινός μηχανισμός ασφαλείας (common fiscal backstop) του Ενιαίου Μηχανισμού Εξυγίανσης, με τη μορφή πιστοληπτικής γραμμής από τον Ευρωπαϊκό Μηχανισμό Σταθερότητας. Η χρήση του όρου «μηχανισμός» για όλους τους σχετικούς φορείς ίσως ζαλίζει - ειδήμονες και μη! Ο βασικός λόγος για τις καθυστερήσεις και τις παραλείψεις είναι ότι η ολοκλήρωση της Τραπεζικής Ένωσης απαιτεί έναν μεγαλύτερο βαθμό δημοσιονομικής ενοποίησης στην ευρωζώνη.

Η πανδημία του κορωνοϊού (της νόσου COVID-19), με τις δυσμενείς επιπτώσεις στην οικονομική ανάπτυξη και την απασχόληση, ανέδειξε την επιτακτική ανάγκη ολοκλήρωσης της Τραπεζικής Ένωσης και της εύρυθμης λειτουργίας μιας βαθιάς και ενιαίας ευρωπαϊκής κεφαλαιαγοράς. Το 2021 ελήφθησαν, τελικά, αποφάσεις και δρομολογήθηκαν σημαντικές νομοθετικές ρυθμίσεις προς την κατεύθυνση ολοκλήρωσης της Τραπεζικής Ένωσης. Συγκεκριμένα, τροποποιήθηκαν (i) η Συνθήκη για τον Ευρωπαϊκό Μηχανισμό Σταθερότητας (ESM) και (ii) η Διακυβερνητική Συμφωνία για το Ενιαίο Ταμείο Εξυγίανσης (SRM) τραπεζών, ώστε μετά την κύρωση της αναθεωρημένης Συνθήκης από τα κράτη-μέλη, να τεθεί σε ισχύ το 2022 ο κοινός μηχανισμός ασφαλείας (common backstop mechanism) του Ενιαίου Ταμείου Εξυγίανσης. Πραγματοποιήθηκαν, επομένως, αξιοσημείωτα βήματα προς την ολοκλήρωση της Τραπεζικής Ένωσης, ενώ, παράλληλα, ελήφθησαν, ή προτάθηκαν προς επεξεργασία, μέτρα για την εμβάθυνση και ενοποίηση των ευρωπαϊκών κεφαλαιαγορών.

Πάντως, παρά την πρόοδο που σημειώθηκε το 2021 και στο τρέχον έτος, δεν έχουν ακόμη ληφθεί αποφάσεις και δρομολογηθεί οι απαιτούμενες ρυθμίσεις για άλλα εκκρεμή θέματα σχετικά με την ενίσχυση και ολοκλήρωση της Τραπεζικής Ένωσης. Η δημιουργία του τρίτου πυλώνα της Τραπεζικής Ένωσης, του Ευρωπαϊκού Συστήματος Ασφάλισης Καταθέσεων, και, γενικότερα, η βελτίωση του ευρωπαϊκού πλαισίου διαχείρισης κρίσεων είναι επιβεβλημένες για την ενίσχυση της ανθεκτικότητας του ευρωπαϊκού τραπεζικού συστήματος και την αντιμετώπιση των προκλήσεων των καιρών.

Η εξελισσόμενη διεθνής γεωπολιτική και οικονομική κρίση καθιστά αναγκαία την άμεση υλοποίηση των απαιτούμενων ρυθμίσεων και μέτρων για την ενίσχυση και ολοκλήρωση της Τραπεζικής Ένωσης, καθώς και για την εμβάθυνση και ενοποίηση των κεφαλαιαγορών στην ευρωζώνη. Τα οφέλη για το ελληνικό τραπεζικό σύστημα και την εθνική οικονομία θα είναι σημαντικά.

Γενικότερα, προκειμένου να αντιμετωπισθούν αποτελεσματικά τρέχουσες και μελλοντικές προκλήσεις επιβάλλεται η επιτάχυνση της ευρωπαϊκής ενοποίησης σε πολλούς τομείς. Αυτή η διαπίστωση με οδηγεί στις τελικές παρατηρήσεις που θα διατυπώσω σχετικά με τις προκλήσεις και τις προσδοκίες για το ελληνικό τραπεζικό σύστημα και την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση.

VI. Προκλήσεις για το ελληνικό τραπεζικό σύστημα και την ευρωπαϊκή ενοποίηση

Η αποτελεσματική αντιμετώπιση της μεγάλης και συνθέτης παγκόσμιας ενεργειακής και οικονομικής κρίσης μέσα σε ένα περιβάλλον συνεχιζόμενων, και ενδεχομένως αυξανόμενων, γεωπολιτικών εντάσεων αποτελεί την πρωταρχική πρόκληση για την εθνική οικονομία και το ελληνικό τραπεζικό σύστημα. Η εισβολή στην Ουκρανία, εκτός από το ανυπολόγιστο ανθρώπινο κόστος, έχει προκαλέσει την ραγδαία, μεγάλη αύξηση των τιμών της ενέργειας και πρώτων υλών που ενίσχυσαν τις πληθωριστικές πιέσεις που ήδη είχαν εκδηλωθεί από τις αρχές του έτους. Η άνοδος του πληθωρισμού στην Αμερική, την Ευρώπη και την Ελλάδα σε απαράδεκτα υψηλά επίπεδα, που δεν είχαν καταγραφεί για δεκαετίες, και το ενδεχόμενο ο υψηλός πληθωρισμός να αποκτήσει μονιμότερο χαρακτήρα, έχουν προκαλέσει την αντίδραση των κεντρικών τραπεζών προκειμένου να επιτευχθεί η έγκαιρη αποκλιμάκωση των πληθωριστικών πιέσεων και η αποφυγή δευτερογενών επιπτώσεων στο κόστος παραγωγής, που θα απαιτούσε την εφαρμογή αυστηρότερης νομισματικής πολιτικής στο μέλλον για την επίτευξη του στόχου της σταθερότητας των τιμών. Η ενεργειακή κρίση, ο υψηλός πληθωρισμός και το τέλος της εξαιρετικά διευκολυντικής νομισματικής πολιτικής των τελευταίων ετών αναπόφευκτα συνεπάγονται τον περιορισμό της συνολικής δαπάνης και προσφοράς και την σημαντική επιβράδυνση του ρυθμού οικονομικής ανάπτυξης, ενώ δεν μπορεί να αποκλειστεί το δυσμενές σενάριο ύφεσης της ευρωπαϊκής οικονομίας, ιδίως στην περίπτωση αρνητικών γεωπολιτικών εξελίξεων ή άλλων εξωγενών διαταραχών.

Η υιοθέτηση και η εφαρμογή της κατάλληλης οικονομικής πολιτικής σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο, προκειμένου να μετριαστούν οι αρνητικές επιπτώσεις της εξελισσόμενης κρίσης στην οικονομική δραστηριότητα και την απασχόληση, απαιτούν ενδελεχή ανάλυση και συστηματική προετοιμασία, λόγω των μεταβαλλόμενων διεθνών μακροοικονομικών συνθηκών, της αυξημένης αβεβαιότητας που χαρακτηρίζει τις οικονομικές προοπτικές και ενδεχόμενων διαταραχών στις αγορές. Αποτελεσματικά και στοχευμένα μέτρα απαιτούνται για τη στήριξη συγκεκριμένων οικονομικών τομέων και ευάλωτων κοινωνικών ομάδων, δεδομένου του περιορισμένου δημοσιονομικού χώρου, αποτέλεσμα του εύρους της πολιτικής που ορθώς εφαρμόστηκε για την αντιμετώπιση της πανδημίας και συνέπεια του υψηλού δημόσιου χρέους, το οποίο σε σχέση με το ΑΕΠ είναι το υψηλότερο μεταξύ των χωρών-κρατών της ευρωζώνης.

Η δεύτερη πρόκληση, που αφορά αμεσότερα το ελληνικό τραπεζικό σύστημα αλλά και ευρύτερα την εθνική οικονομία, συναρτάται με το απόθεμα των μη εξυπηρετούμενων δάνειων (ΜΕΔ), το οποίο παραμένει υψηλό, ως ποσοστό των συνολικών δανείων, στο 12,8 % τον Δεκέμβριο του 2021,

σημαντικά υψηλότερο του μέσου όρου 2,1% στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Βεβαίως, πρέπει να αξιολογηθεί θετικά η μεγάλη απομείωση του αποθέματος των μη εξυπηρετούμενων δανείων, κατά 90,3 δισεκ. ευρώ, από το υψηλότερο επίπεδο που καταγράφηκε το 2016 σε 18,4 δισεκ. ευρώ στο τέλος του 2021.

Πάντως, η υποχώρηση των ΜΕΔ στους ισολογισμούς των τραπεζών, η οποία ήταν ιδιαίτερα αξιοσημείωτη, κατά 28,8 δισεκ. ευρώ, στη διάρκεια του 2021, έχει επιτευχθεί σε πολύ μεγάλο βαθμό με την τιτλοποίηση δανείων και τη μεταβίβαση σε επενδυτικά ταμεία και, επομένως, υφιστάμενα ΜΕΔ εκτός του τραπεζικού συστήματος περιορίζουν τη δυνατότητα πρόσβασης πολλών επιχειρήσεων στην τραπεζική χρηματοδότηση. Η περαιτέρω μείωση των μη εξυπηρετούμενων δανείων και η ενίσχυση της κεφαλαιακής βάσης των τραπεζών αποτελούν προκλήσεις που απαιτούν συνεχή και έντονη προσπάθεια, ιδίως στο περιβάλλον υψηλού πληθωρισμού και επιβράδυνσης της οικονομικής δραστηριότητας, που ενδέχεται να οδηγήσει σε αύξηση των ΜΕΔ.

Ταυτόχρονα, όμως, θετικό στοιχείο στην τρέχουσα συγκυρία είναι η αυξημένη ρευστότητα που διαθέτουν οι τράπεζες που διαμορφώνει πρόσφορες συνθήκες και δυνατότητες για τη χρηματοδότηση βιώσιμων επενδυτικών δραστηριοτήτων σε διάφορους τομείς.

Τέλος, οφείλω να τονίσω, πολύ συνοπτικά, την πρόκληση για τον ελληνικό, ευρωπαϊκό και διεθνή τραπεζικό τομέα, σε μεσομακροπρόθεσμο ορίζοντα, από την αυξανόμενη υιοθέτηση νέων τεχνολογιών, που παρέχουν τη δυνατότητα σε μη τραπεζικούς οργανισμούς και άλλους φορείς να προσφέρουν χρηματοοικονομικές υπηρεσίες και να δημιουργούν συστήματα πληρωμών και συναλλαγών ανταγωνιστικά των τραπεζών. Ειδικότερα, η εντυπωσιακή ανάπτυξη και καινοτομία στο οικοσύστημα των κρυπτονομισμάτων και η εμπλοκή θεσμικών επενδυτών καταδεικνύουν τη σημασία της πληρέστερης κατανόησης των υπηρεσιών που τα κρυπτονομίσματα προσφέρουν και των κινδύνων που ενέχουν για την χρηματοοικονομική σταθερότητα. Δεν αναφέρομαι σε κρυπτονόμισμα, όπως το Bitcoin, που δεν έχουν τα λειτουργικά χαρακτηριστικά του χρήματος και δεν αποτελούν μέσα αποθήκευσης αξίας και συναλλαγών σταθερής ονομαστικής αξίας, αλλά στο αναδυόμενο οικοσύστημα των σταθερών κρυπτονομισμάτων, των λεγόμενων stablecoins που αποσκοπούν να συνδέσουν την αξία και την αξιοπιστία τους με συμβατικά νομίσματα που εκδίδονται από κεντρικές τράπεζες. Τα stablecoins δημιουργούνται γιατί ικανοποιούν τη ζήτηση χρηστών, αλλά ενέχουν συστημικούς κινδύνους που, μεταξύ άλλων, πηγάζουν από την διασύνδεσή τους με τον παραδοσιακό χρηματοπιστωτικό τομέα. Η εντυπωσιακή ανάπτυξή τους και η ενδεχόμενη, πιθανή δημιουργία ψηφιακών νομισμάτων από κεντρικές τράπεζες υπογραμμίζουν τη σημασία της κατανόησης των υπηρεσιών που προσφέρει το αναδυόμενο οικοσύστημα των κρυπτονομισμάτων και τις επιπτώσεις του για την αποδοτικότητα και σταθερότητα του τραπεζικού συστήματος.

Κύριες και Κύριοι,
Αγαπητοί φίλοι,

Οι προκλήσεις που αντιμετωπίζει το τραπεζικό σύστημα και η εθνική οικονομία της Ελλάδας και των άλλων κρατών της Ευρωπαϊκής Ένωσης πηγάζουν κυρίως από τη διεθνή γεωπολιτική, ενεργειακή και οικονομική κρίση, η οποία είναι πιο συνθέτη και απειλητική από τις κρίσεις που βιώσαμε τα προηγούμενα χρόνια. Η αποτελεσματική αντιμετώπισή τους επιβάλλει την άμεση λήψη αποφάσεων για την εφαρμογή πολιτικής σε ευρωπαϊκό επίπεδο σε πολλούς τομείς για τη διασφάλιση της χρηματοοικονομικής και μακροοικονομικής σταθερότητας, τη στήριξη της ανάπτυξης και τη διαφύλαξη της ασφάλειας της Ένωσης. Η λήψη των απαιτούμενων κοινών αποφάσεων δεν είναι εύκολη υπόθεση. Όπως και στο παρελθόν, διαφορετικές εθνικές συνθήκες και προτεραιότητες καθιστούν το εγχείρημα δύσκολο. Ωστόσο, εκτιμώ ότι, όπως και στο παρελθόν, η κρίση θα δράσει ως καταλύτης για την αναθεώρηση του πλαισίου διακυβέρνησης στην Ένωση και, ειδικότερα, για την υιοθέτηση ενός πρόσφορου πλαισίου για την εφαρμογή πιο συντονισμένης και συνεκτικής οικονομικής και δημοσιονομικής πολιτικής στην ευρωζώνη.

Οι προκλήσεις των καιρών επιβάλλουν ένα quantum leap προς την ευρωπαϊκή ενοποίηση.

VII. Συμπέρασμα και Επίλογος

Κύριες και Κύριοι,

Ολοκληρώνοντας, επιθυμώ να εκφράσω θερμά συγχαρητήρια για τα επιτεύγματα της Τράπεζας στο παρελθόν και ειλικρινείς ευχές για την επιτυχή πορεία της στο μέλλον.

Αναμφίβολα, η επέτειος της ίδρυσης της Eurobank πριν 30 χρόνια και η εμπειριστατωμένη παρουσίαση και αξιολόγηση, στο βιβλίο του καθηγητή Χ. Γκόρτσου, της δυναμικής ανάπτυξης της Τράπεζας την εικοσαετία 1998-2008, αποτελούν ορόσημα στην ιστορία της.

Τα επιτεύγματα της Τράπεζας είναι αποτέλεσμα της συλλογικής προσπάθειας και της συμβολής των ιδρυτών, των θεμελιωτών, των πρωταγωνιστών και όλου του προσωπικού της Τράπεζας, που με το έργο τους συνέβαλαν διαχρονικά στη δημιουργία και τη δυναμική της ανάπτυξη σε συστημική τράπεζα με διεθνή χαρακτήρα. Η σημερινή εορταστική εκδήλωση είναι αφιερωμένη στα στελέχη και σε όλο προσωπικό του Ιδρύματος για τον ρόλο και τη συνεισφορά τους στα προηγούμενα 30 χρόνια. Τους αξίζω συγχαρητήρια.

Όσον αφορά στο μέλλον, εύχομαι στη Διοίκηση, τα στελέχη και σε όλο το προσωπικό της να επιτύχουν, με την επιλογή της πρόσφορης στρατηγικής, την αποτελεσματική διαχείριση και τη δημιουργική εργασία, να αντιμετωπίσουν αποτελεσματικά τις άμεσες και μελλοντικές προκλήσεις και να αξιοποιήσουν τις ευκαιρίες στο πλαίσιο της εξελισσόμενης διαδικασίας της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης.

Τέλος, επιτρέψτε μου να διατυπώσω μια γενικότερη προσδοκία και συνακόλουθη ευχή που αφορά στο ελληνικό χρηματοπιστωτικό τομέα, που εκπροσωπείται με την παρουσία προέδρων και στελεχών του στη σημερινή εκδήλωση. Οι προκλήσεις για την παγκόσμια, ευρωπαϊκή και ελληνική οικονομία είναι πολλαπλές και σύνθετες, αλλά ορθολογικά εκτιμώ ότι το ελληνικό χρηματοπιστωτικό σύστημα έχει τις δυνατότητες και τις δεξιότητες - με την αξιοποίηση του υψηλού ανθρώπινου δυναμικού και την εφαρμογή της νέας τεχνολογίας - να τις αντιμετωπίσει με επιτυχία, σε ένα περιβάλλον πρόσφορης οικονομικής και διαρθρωτικής πολιτικής και εθνικής ομοψυχίας, και να αποτελέσει εκ νέου μοχλό προόδου για την ανάπτυξη της οικονομίας και την βελτίωση της κοινωνικής ευημερίας. Εύχομαι η προσδοκία αυτή να πραγματοποιηθεί.

Σας ευχαριστώ.